

Búskaparliga støðan sambært Ráðgevandi nevndini:

Krampakent virksemini ið hóttir føroyskt arbeiðslív og kappingarføri

— Øktir skattar og avgjöld svarið, sigur Skak Nielsen

Krampakent virksemini, sum í longdini fer at skaða allan føroyska búskapin, er myndin, tann ráðgevandi nevndin fyri Føroyar gevur av føroyskum arbeiðslívi í dag. Innflutningur av útlendskari arbeiðsmegi úr Danmørk og Íslandi til Føroya er stór byrða fyri búskapin og ber við sær vanda fyri lónarlopi, sum kann hótta føroyskt arbeiðslív og kappingarføri. Teir politisku flokkarnir í Føroyum hava ikki havt tann neyðuga viljan at skerja niður og avmarka iløgurnar, millum annað tí tað gevur ongar atkvøður. Hetta segði formaðurin fyri Ráðgevandi nevndini, Skak Nielsen, í samrøðu við Sosialin mánadagin, tá ið arbeiðið hjá nevndini var liðugt.

Vit spurdu Skak Nielsen um búskaparliga støðan var versnað nógv frá seinasta ári.

— Ja, heilt tyðiliga. Vit peikaðu á hesar trupulleikarnar í okkara seinastu frágreiðing í mars. Tveytíng koma her inn í myndina. Fyrst eru oljuprisirnir fálnir og tað hevur við

sær, at tann føroyski brukarin hevur meiri pengar ogn ytir teir millum annað til øktan innflutning, soleiðis at fyrmunurin, sum teir lágu oljuprisirnir kundu havt fyri føroysku gjaldsjávnvágina, verður av ongum. Síðan er eisini dollarkursurin fallin langt niður.

Umstøðurnar eru tí til vildar á nógvan hátt, men føroyingar sleppa sær høvið av hondum at gagnnýta sær fyrri at varandi bota tann føroyska búskapin. Nógvir av trupulleikunum, sum vit hava vist á á okkara fyrru vitjanum, standa enn óloystir. Ein serdeildis álvarsligur trupulleiki eftir okkara fatan er tað ovurstóra virksemisstøðið í Føroyum. Hetta krevur atgerðir beinanvegin frá politikarum síðu. Allastaðni har vit koma, hoyra vit um vantandi arbeiðsmegi, linjurnar á flakavirkjunum standa tómar, stórir tørvur er á fólki til skipasmíðjurnar og restaurationsyrkið, útlendsk arbeiðsmegi hevur verið innflutt úr Danmørk og Íslandi og hesi má gjaldast við høgum prisi. Vit hava hoyrt, at tað kostar tvær til triggjar ferðir so nógv at hava útlending í arbeiði enn ein føroying. Í longdini kann hetta bert skaða búskapin og kappingarførið hjá føroyingum.

— Er støðan «katastrofal»?

— Nær hava vit eina katastrofu? Tað vil eg ikki siga. Vit hava givið føroyskum politikarum tað ráð, at sleppa sær av við ovurvirksemið og avmarka forbrukið við øktum skatti og avgjöldum. Eitt annað vandamál eru tær risastóru iløgurnar allastaðni, eitt nú hjá sjálvum Landsstýrinum og kommunum og eisini hjá almennum stovnum, eitt nú SEV. Alt hetta er við til at mynda tað krampakenda virkseminið og tað er bráðneyðugt at avmarka iløgurnar og helst kuta burturav teimum. Men so hava vit ein annan trupulleika og tað er tað stóra gjaldfórið hjá bankunum. Atvoldin til tað er næstan óavmarkaður innflutningur av kapitali frá donskum kreditfeløgum og eisini frá pensiónsskassum, ið fegin vilja læna pengar til Føroya móti veðhaldi í fóstum ognum. Hetta gevur gjaldfóri, sum kemur inn

aftur til bakari. Tað er teir fúsar at læna pengar. Støðan er versnað tey seinastu 2–3 árin. Men í millumbilinum er búskaparligur linni komin í sum avleiðing av oljuprislækk- ingini og eisini hava fiskaprisirnir verið hampilgigir. Spurningurin er tí: hvussu kunnu tit tránýta hesar lagaligu umstøður á rættan hátt? Svarið er einfalt: tit mugu avmarka forbrukið og stóga innflutninginum av kapitali frá teimum donsku kreditfeløgum.

Skerjingar- politikkur gevur ongar atkvøður

— Vil alt hetta siga, at vit hava eina vanaliga figgjarstýring?

— Tað einasta eg vil siga um hetta er, at tað hevur ikki verið veruligur vilji hjá politisku flokkunum í Føroyum at skerja niður. Tað hongur óivað saman við, at skerjingarpolitikkur gevur ikki nógvar atkvøður. Føroyskir politikarar eru yvirhøvur ágrytnir, men samfelagið er litið og tað tyðir, at privat áhugamálið kunnu fáa ovurstóran tyðning og tað ber eisini tann vanda við sær, at tær avgerðir, ið verða tiknar, ikki altíð eru skilgjøðar.

— Tit verða við hvørt lýstir sum dómadagsprofetar. Hættur tú onkra viðmerking til tað?

— Hesum mugu vit liva við. Vit meina, at okkara metingar higartil hava verið rættar, men sjálvandi kunnu vit gera mistøk sum øll onnur. Vit gera hóast alt okkara metingar so væl vit kunnu. Men vit lita kanska meira svartskygt at tí búskaparligu menningini enn nógvir føroyingar. Føroyingar eru føddir optimistar og eru fúsar at vága nóg. Hetta er sjálvsagt eitt heilsutekin. Men støðan hevur verið tann, at vandin við at fremja iløgur hevur verið avmarkaður, tí tær flestu iløgurnar eru alment stuðlaðar á ein ella annan hátt. Sostatt fáa vit iløgur, sum eru risiko-avmarkaðar, og hetta er galdandi fyri nógvar av teimum iløgum, føroyingar hava kastað seg út í tey seinastu árin.

Astronomiskar upphæddir

— Lurta føroyskir politikarar eftir Ráðgevandi nevndini, ella er tykkara virksemini her eitt slag av árligum rituali?

— Eg havi ta fatan, at teir lurta eftir nøkrum sjónarmiðum, sum vit koma fram við, og hava framtíttøk í samsvari við tey. Tiltøkini koma kanska eitt sindur seint.

Politikkurin, ið verður førdur, er vandamikil. Eg haldi kortini, at Landsstýrið er í stórum samt við tey sjónarmið, at ovurvirksemið má stógað og at tað er politiskur vilji at stóga tí. Um hetta so fer at rökka til at bota um gongdina kann eg ikki siga. Vit lita t.d. meira svartskygt at iløgum í skip enn Landsstýrið. Tann stóri skipspakkin, ið varð keyptur fyri teimum árum síðani, kostaði 1500 mió. kr. Um vit umrokna hesa upphædd til danskt stóðarlutfall, so fer tað í astronomiskar hæddir, sæð við donskum eygum. Nú kemur uppáftur annar skipspakki, ið fer at økja munandi um veiðirøkna. Samstundis vilja tit avmarka veiðina av toski, hýsu og upsá. Hetta krevur stórr almennan studning. Hóast tann lága oljuprisin og dollarakursin, er hallið á gjaldsjávnvágini umleið 500 mió. kr. Hesum kunnu føroyingar ikki liva við í longdini.

Tvifaldur leiklutur

— Er tað neyðugt fyri føroyingar at hava útlendskar serfrøðingar at gera metingar um føroyska búskapin?

— Okkara fremsta uppgáva er at ráðgeva danska forsætisráðharran um gongdina í føroyska búskapinum, men sjálvandi koma okkar frágreiðingar eisini henda vegin. Hetta hevur við sær, at vit hava tvifaldan leiklut. Vit eru eisini teir útlendsku sokallaðu serfrøðingarnir, sum royna at gera metingar um føroyska búskapin so væl vit kunnu. Í Danmørk hava vit OECD, t.e. serfrøðingar, sum meta um tann danska búskapin, og í flestum londum er ein ávisur áhugi at hoyra hvussu útland lita at stóðuni. Tað var sjálvandi nógvi betri, um slíkar frágreiðingar vórðu gjørdar av føroyskum serfrøðingum, men tað er tørvur á arbeiðsmegi eisini í tí føroysku umsitingini. Vit kunnu eisini siga, at tað vildi verið verri fyri føroyskan embættismann, sum er sera fast knýttur at sinum ráðharra, at koma við metingum, sum kanska vikja frá egnu metingum ráðharrans.

— Hvussu sært tú uppá framtíðina fyri føroyska búskapin?

— Eg vóni sanniliga, at tað fer at ganga væl og tit verða hepnir, men eg sturi fyri at nógvar av iløgum, tit hava kastað tykkum út í, ikki fara at visa seg at svara til tær vónir, tit seta til tær. Í slíkum føri kann støðan verða nokk so álvarslig. Higartil hava føroyingar ikki havt nakrar trupul-

Framhald í síðu 12

Ráðgevandi nevndin her saman við føroyskum hag- og búskaparfrøðingum